
CONFEDERALISME EN DE BELGISCHE GRONDWET

Prof. dr. Jan Velaers

Jubel.be, 10 november 2019.

Confederalisme en de Belgische grondwet

Artikel 1 van de Grondwet bepaalt dat België een federale staat is. Echt confederalisme past dan ook niet in de huidige grondwet. Alleen rijst de vraag of wat de partijen voorstellen wel echt confederalisme in de klassieke betekenis van het woord is.¹ Sommige partijen noemen confederalisme wat eigenlijk een ver doorgedreven federalisme is, een federalisme *extra, extra large* is. Ze laten immers de Belgische staat en de grondwet bestaan. Een confederatie – in de klassieke betekenis van het woord - is geen staat en er ligt een verdrag aan ten grondslag. Het verschuiven van het zwaartepunt van de bevoegdheden naar de deelstaten of het toebedelen van de residuaire bevoegdheden aan de deelstaten en het opnemen van een lijst van federale bevoegdheden in de grondwet, (de uitvoering van artikel 35 GW) leidt niet tot confederalisme.

Net zoals collega Alen erger ik mij aan het te pas en te onpas gebruiken van het label “confederalisme”. Nu kan men misschien zeggen: “*What’s in a name?*”. Zwitserland bv. was ooit een confederatie en werd later een federale staat, maar noemt zich nog steeds de *Confederatio Helvetica*. Nu we vandaag in België een debat voeren over confederalisme lijkt het mij echt wel aangewezen dat er geen spraakverwarring is. Voor de zindelijkheid van het democratisch debat is het wenselijk dat we het begrip confederalisme in zijn juiste betekenis gebruiken en dat we het niet moeten hebben over het “confederalisme op zijn Belgisch” dat dan iets anders is dan echt confederalisme.

Confederalisme en de Belgische constitutionele cultuur

Of confederalisme past in de Belgische constitutionele cultuur is een andere vraag. De constitutionele cultuur is immers evolutief, zeker in België. Toen vader Eyskens in 1970, bij de eerste staatshervorming, voor de Kamer verscheen en verklaarde: “De unitaire staat is door de feiten achterhaald”, dacht hij helemaal niet aan federalisme. Hij wees het zelfs uitdrukkelijk af. Ook in 1975 nog keerde eerste minister Tindemans zich tegen federalisme. In 1980, kwam er echter een kering en begon men aan de uitbouw van federale instellingen. In 1993 werd

¹ Zie daarover meer uitgebreid. J. Velaers, *Federalisme/Confederalisme ... en de weg ernaartoe*, Standpunt. Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten, Klasse Menswetenschappen, 2013, 31 p.

het federalisme in artikel 1 van de grondwet ingeschreven. Al in 2008 verklaarde eerste minister Leterme echter dat “we op de grenzen van ons federaal model botsen”. Hij dacht toen niet aan het klassieke confederalisme als alternatief. In het licht van de regeringscrisis van 541 dagen in 2010-2011 en van de huidige crisis, waarvan het einde niet in zicht is, kan men niet uitsluiten dat vroeg of laat een eerste minister op de tribune van de Kamer verschijnt met de boodschap: het federalisme is door de feiten achterhaald, we moeten de volgende stap zetten, de stap naar het confederalisme. En dan is het goed dat onafhankelijke academici met een open geest nadenken of dat confederalisme een oplossing kan zijn.

In het verleden zijn confederaties nooit erg succesvol geweest. Hun was geen lang leven beschoren. Ze vielen uiteen of evolueerden verder tot federale staten. In dat licht rijst de vraag of een Belgische confederatie noodzakelijkerwijze een voorbode van separatisme is. Volgens sommigen houdt de verdragsvorm reeds de kiemen van separatisme in zich. Enerzijds zijn het immers onafhankelijke staten die het confederatieverdrag sluiten, wat de voorafgaande ontbinding van de Belgische staat vereist en anderzijds kan het confederatieverdrag later ook weer worden opgezegd. Wat het begin van de confederatie betreft, is echter de idee naar voor geschoven dat de onafhankelijkheid van de deelnemende staten slechts een “logische seconde” hoeft te duren: men zou de ontbinding van de staat immers slechts laten ingaan bij het sluiten van confederatieverdrag. Zo zou de federale staat naadloos overgaan in de confederatie. Wat het einde van de confederatie betreft, is het in het verleden daarenboven voorgekomen dat het confederatieverdrag een clause van niet-opzegbaarheid inhield. (vb. de *Deutsche Bund* van 1815 tot 1866)

Veel meer dan deze juridische subtiliteiten, is het m.i. belangrijk te weten of de deelnemende staten een blijvend belang hebben om van de confederatie deel uit te maken. Wat Vlaanderen betreft zou dat belang wel eens kunnen liggen in de band die Vlaanderen, dankzij de confederatie, met Brussel kan behouden.